

LIVSSTIL:

Lær at dø inden bikinisæsonen

Du skal dø. Og du skal ikke bare dø. Du skal leve med tanken om, at du skal dø. Du skal gå om bord på fly med visheden om, at de kan falde ned, du skal elske en anden med visheden om, at du kan gå til grunde, du skal vågne hver eneste morgen med en ufravigelig vished om, at du muligvis aldrig skal gå i seng igen, du skal dø, du skal altid dø. Men bare rolig – de islandske sagaer kan redde dig, før atombomben falder.

Af Torben Munksgaard, forfatter og aktuel med romanen Johns saga, der handler om at dø.

Når du en dag ikke vågner mere, er din dødsangst slut. Så er det forbi, og du kan slappe af. Helt af. Du kommer muligvis i Himlen, i Helvede, i Skærsilden, i Valhal, men sandsynligvis ikke. Der er muligvis en dømmende gud efter livet, en frelse, en straf, en flok jomfruer, men højst sandsynligvis ikke. Det er din skæbne at dø, skæbnen findes!, men hvad er du så bange for? Døden er ingenting, når du er død. Men i livet er den overalt.

I den kristne tro og kultur blev vi opdraget med forestillingen om, at Guds eksistens handlede om straf, underkastelse og dødsforberedelse – samt Guds eget fravær ("til trods for den forbedrede adgang til jorden fristede det ikke Gud at komme ned," skriver den islandske digter Haukur Ingvarson). Men Nietzsche kom os til undsætning og lærte os at overkomme ressentimentsfølelsen. Desværre er vi bare mennesker, det vidste Dostojevskij, hans kritik lød, at vi ikke kunne håndtere frihed og derfor straks kastede os under et nyt åg, ikke så snart vi var sluppet ud af religionens tugthus. Men heldigvis kan vi læse, og hvis vi læser de islandske sagaer, kan vi lære noget nyt.

Carpe mortem!

Den moderne dødsforagt har gode vækstvilkår. Vi lever i en tid med rygeforbud, sygdomsangst, dødstabuisering, dommedagsprofetier, sundhedsdogmatik, alderdomschauvinisme og fobier over for snart sagt alt, der kan forvolde den mindste smule skade på krop og sjæl. Døden er overalt, og vi lister omkring på tåspidserne for ikke at leve over måde og nedkalde nemesis.

Lige modsat livet i de islandske sagaer. Her lever man. Her er døden vital og voldsom. Der er noget både ydmygt og stolt, ja nærmest stædigt over dette perspektiv: Hvis jeg skal dø, så skal jeg også kunne leve op til det. Og norrøn religion handler lige så meget om det dennesidige som efterlivet: Guderne er til stede, de dukker op i tide og utide, Odin især, her venter ingen på Godot. Døden giver ikke anledning til at begrænse sin levevis. Og det er der en række grunde til:

Døden er ikke det værste, der kan ske. I Njals saga, mens Gunnar er på vej i landflygtighed, ser han tilbage mod sin jord, de skønne marker, og til sidst vender han sin hest – for han vil hellere dø end forlade sit land. Der er sager værre end døden at undgå, der er skønhed og længsel vigtigere end den.

Døden er uforudsigelig. Og selv om der kan være varsler om døden, for eksempel i Gisles drømme i Gisle Surssøns saga, så er varslerne ikke entydige. Da Gunnar spørger Njal, hvad der vil forvolde hans – Njals – død, svarer han: ”Det, alle mindst vil vente.” Døden kommer bag på de fleste, alle forberedelser bliver gjort til skamme.

Døden er bare en detalje. Det måske mest kendte citat fra islændingesagaerne – ”Han stod så godt for hug!” – reducerer Den Store Død til en galgenhumoristisk skæmt. Det er sjovt, for det sætter tingene i perspektiv: Vi tænker så utroligt meget over noget, vi aldrig kommer til at opleve. Når vi er døde, oplever vi jo ingenting; aldrig har vi været så ligeglade med noget, der engang betød så meget.

Døden er hverdag. I Njals saga dør Gunnar i kamp, da hans hustru Halgerd nægter at give ham en lok af sit hår til at lave en buestreg af, fordi hun stadig er harm over en lussing, han engang tildelte hende. Ære! Stolthed! #metoo! Døden er ikke en formildende omstændighed, it’s just another day at the office.

Døden er inspiration. I Egils saga behøver Egil Skallagrímsson at digte et kvad for at redde sit liv, og med døden som deadline bliver han i stand til at digte en fantastisk drapa, der tjener sit formål. Kun en lille svale, der synger og forstyrrer ham det meste af natten, er ved at forpurre det hele for ham. Svalen som et tegn på livet; det er det – livet – vi skal frygte.

I oldnordisk kultur kan døden endda tage form som noget erotisk og beskrives i tidlige kilder som Hels omfavelse: Døden er et erotisk møde mellem den døende og efterlivet. Skulle der sidde en Bataille-tilhænger eller to og læse med, jubler de sikkert nu. Sex and violence, punkerne jubler med.

Men først og fremmest er døden uomgængelig. Der er ikke noget at stille op, forvent det værste, og slap af. Som Gisle siger: ”Det gik, som jeg ventede, og kan føre til det, der er værre.”

Alle vande løber mod Dyrefjord

Evigt liv er ingen frelse. For hvis vi levede evigt, ville vi alligevel dø. Læs bare Simone de Beauvoirs roman *Alle mennesker er dødelige*. Hovedperson Fosca har drukket en eliksir, der har gjort ham udødelig, men mange år senere sidder han fuldstændig tømt for livskraft. Han har oplevet alt, set alt, tænkt alt, prøvet alt; han har ikke mere at leve for. Han er død. Njal, derimod, får ikke evigt liv. Og da han skal dø, er han klar til det. Han siger: ”Jeg har længe trængt til at hvile.” Han slipper for at dø i al evighed.

Under Den Kolde Krig genopstod en velkendt dødsbevidsthed fra fordums tid: Ragnarok. I slutningen af fyrrerne og frem begyndte man at udføre atombombeprovsprængninger ved Bikini-øerne i Stillehavet og sendte dermed et tydeligt signal om, at Jordens undergang var en reel trussel. Nu er bikinisæsonen snart over os igen: Brud på atomvåbenaftaler, en eskalerende klimakrise og breaking news om daglig undergang har bragt ragnarok tilbage på tegnebrættet, og vi har måske mere end nogensinde brug for at kunne håndtere døden i det daglige.

Til regentparrets bryllup i 1967 var den største frygt, at provoer skulle smide kinesere i det offentlige toilet ved Amagertorv; i dag er det, at et terrorangreb slår os alle sammen ihjel. Men det ender nok i stedet med, at din frygt slår dig ihjel. Så læs dine sagaer og tænk en gang for alle: Du skal dø. Det er i luften, vinden hvisker: *Duskaldøduskaldøduskaldø*. Sig efter mig: Jeg skal dø. Og så er det sagt, så behøver du ikke tænke mere på det. Sejl trygt til Lindisfarne og gå på togt, gør, hvad du skal gøre. Du kan alligevel ikke gøre andet.

Sådan gør du/sådan dør du: Tre norrøne råd til at leve med døden i en dødsforskrækket tidsalder.

1. Vi skal alle dø, ingen slipper, så frygt den ikke (sådan cirka siger Kong Vølsung i *Vølsungernes saga*). Altså: Slap af, brug tiden på noget andet, drik dig fuld.
2. Hellere dø hjelmklædt end at vige (Gunnar i *Njals saga*). Altså: Stå ikke tilbage for noget, lev livet, tag cykelhjelm på og tråd pedalen i bund.
3. Fager er lien, sagde Gunnar og vendte sin hest. (ibid.) Altså: Hvis blomstermarkerne er smukke, så foretag straks en U-vending, også selv om det er livsfarligt.